

Sovyetler Birliği'nin Kazakistan'da Kolektifleştirme Politikalarına Dair Bazı Sovyet Arşiv Belgeleri*

Some Soviet Archival Documents on the Soviet Union's Collectivization Policies in Kazakhstan

İlyas Topsakal** , Nurullah Çetin*** , Aidar Zeinelov****

*Bu makale, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen "Kazakistan Cumhuriyeti Merkez Devlet Arşivi ve Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde Bulunan Sovyetler Birliği'nin Sosyo-ekonomik ve Kültürel Faaliyetleri Hakkında Belgelerin Tespiti ve Katalog Çalışması (1920-1940)" başlıklı projesi kapsamında hazırlanmıştır.

**Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat

Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye

***Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal

Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim

Dalı, İstanbul, Türkiye

****Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal

Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim

Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: İ.T. 0000-0003-1415-4898;

N.Ç. 0000-0003-4402-5966;

A.Z. 0000-0003-4082-9975

Sorumlu yazar/Corresponding author:

İlyas Topsakal,

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih

Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail: topsakal@istanbul.edu.tr

Başvuru/Submitted: 14.03.2023

Kabul/Accepted: 29.04.2023

Atıf/Citation:

Topsakal, İlyas, Çetin, Nurullah, Zeinelov,

Aidar. "Sovyetler Birliği'nin Kazakistan'da

Kolektifleştirme Politikalarına Dair Bazı Sovyet

Arşiv Belgeleri." *Tarih Dergisi - Turkish Journal of*

History, 80 (2023): 193-213.

<https://doi.org/10.26650/iutd.20230716>

ÖZ

Dünya tarihinde önemli devletlerden biri olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), Kazakistan'da sosyalist ilkeleri yerleştirmek amacıyla siyasi, sosyal ve ekonomik politikalar uygulamıştır. Bunlar arasında, göçebe ve yarı göçebe nüfusun zorla yerleşik hayat tarzına geçirilmesi ve varlıklı insanların "kulak" diye adlandırılarak mallarına el konması gibi kolektifleştirme politikaları bulunmaktadır. Bu bağlamda SSCB'nin Kazakistan'daki kolektifleştirme politikalarına dair bilgilerin ekonomik olarak zamanında, yerinde ve istenilen durumda erişilmesi araştırmacılar açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi ve Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Merkez Arşivi'nde yakın zamanda erişime açılan ve tarafımızca tespit edilen 30 adet arşiv belgesinin katalog bilgileri verilmiş ve bu belgeler kısaca tanıtılmıştır. Bununla birlikte çalışmada Kazakistan coğrafyasında Sovyetler Birliği'nin kolektifleştirme politikaları üzerine çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar sözcükler: Kazakistan, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Devlet Merkez Arşivi, Kolektifleştirme, Arşiv Belgesi

ABSTRACT

The Union of the Soviet Socialist Republics (USSR) was an important state in world history that implemented politics, social, and economic policies in order to establish socialist principles in Kazakhstan. These policies included collectivization policies that forced the nomadic and semi-nomadic populations to settle down and confiscated the wealth of the people known as *kulaks*. In this context, researchers find great importance in accessing information about the USSR's collectivization policies in Kazakhstan.

This study provides the catalog information about 30 archival documents that that this study identified and were recently made available in the Presidential Archive and the State Central Archive of the Republic of Kazakhstan and briefly introduces these documents. In addition, the study aims to guide researchers who plan to study the Soviet Union's collectivization policies in the geography of Kazakhstan.

Keywords: Kazakhstan, Presidential Archive, State Central Archive, collectivization, archival document

Extended Abstract

New practices began being put into effect when Stalin was General Secretary of the Communist Party of the Soviet Union. One of Stalin's main goals was to eliminate the *kulaks* as a class, who were accused of exploiting those who worked for them. In line with eliminating this class, the *kulaks*' lands, machinery, animals, and produce were confiscated and given to collective farms, thus initiating the collectivization policy that was planned for restructuring agricultural enterprises the purpose of developing agriculture.

The era of repression politics in Kazakhstan also saw a struggle against collectivization, confiscation, and national traditions. The repression involved a system of criminal sanctions imposed by Soviet authorities to reduce or eliminate the threat to the Soviet system and public order. The large-scale plan for collectivization not only caused economic crises among the livestock farms in Kazakhstan, but also had sociodemographic consequences throughout Kazakhstan. All the heavy oppression and inhumane practices are seen to have been considered as measures needed to be taken for the interests of the broad working people in the USSR and for implementing the socialist structure throughout the USSR.

The collectivization policy included establishing collective farms in bulk, as well as merging individual peasants' holdings into large agricultural holdings. The main source of income for the wealthier *kulaks* began to disappear as the poor peasants began to unite in collective farms in this new system. For this reason, *kulaks* opposed these new policies, and the *kulaks* who opposed these collectivization policies were subjected to mass repression.

This study used the Republic of Kazakhstan's Archive of the President and Central State Archive while researching documents on collectivization. These archives showed special Communist Party archive funds belonging to the Soviet period to have been created. Most of the documents selected from the party archives fund involve the All-Union Communist (Bolshevik) Party, the decisions and provisions of the Central Executive Committee of the Kazakh Soviet Socialist Republic, meeting minutes from the Office of the Secretariat of the Kazakh Regional Committee of the All-Union Communist (Bolshevik) Party, and the Central Executive Committee of the Kazakh Soviet Socialist Republic. These constitute the founding meetings of the republican and local party organizations, the working reports of the party committees, the materials of the General Assembly, the decisions of the *Narodny Komissariyat Vnutrennih Del* (NKVD) and its organs, and other documents. These documents generally characterize a complex and extensive system of historical information created within a totalitarian society. Information on assimilation studies was found under the name of social change, compulsory cultural change, dispossession, sedentary life policy, and the collectivization campaign.

What makes these documents valuable is that they contain plenty of information that had been gathered in party cases about thousands of people, from the activities of primary party organizations to the nomenclature workers of the Central Executive Committee of the Kazakh Soviet Socialist Republic. The party documents contain information, data, surveys, and references about individuals' activities. This study has used these party documents to determine some points of the authoritarian policies of the Soviet power regarding the collectivization period of Kazakhstan. Meanwhile, the study also attempted to use historical data on the suppression and collection of the archival funds collected in the Republic of Kazakhstan.

During the Soviet period, the documentation funds from the Kazakhstan archives were gradually taken under private control under the grounds of confidentiality. Written data belonging to the Stalin era were destroyed by fire during the so-called cleaning processes that were carried out in the name of planning in the 1940s and 1970s, as shown by archival documents revealing the severe situation in Kazakhstan between 1920-1950. During the clean-up in the name of planning, documents relating to the victims of collectivization and mass repression were confiscated and subsequently destroyed. Other documents were marked as confidential, private confidential, or undisclosed and stored in specially closed vaults. A part of the Soviet Union's collectivization practices in Kazakhstan are found in Kazakhstan's Presidential Archive and the State Central Archive. This study chronologically lists some of the recently declassified documents in the archives. The study also used the following historical sources from the Central State Archive of the Republic of Kazakhstan: the Kazakh ASSR Commissariat Nomadic and Partially Nomadic Farms Settlement Republican Committee Fund, the USSR Education Workers Union Kazakh Central Board Archive Fund, the Kazakh ASSR Soviet Central Executive Committee Archive Fund, the Kazakh SSR Central Executive Fund of the Central Commission for the Confiscation of Property and the Deportation of Semi-Feudal Individuals, the Archive Fund of the Central Executive Committee of the Kazakh SSR, the Fund of the Kazakh ASSR People's Commissariat of Agriculture, and the Fund of the Kazakh People's Commissariat Council. These funds procured documents on the settlement of nomads, their agriculture, and their economic statuses. The Central State Archive of the Republic of Kazakhstan contains 6th All Kazakh Congress Report, Decrees of the Central Committee of the Kazakh Communist (Bolshevik) Party, as well as Party and Government directives and documents on collectivization.

This study has prepared information about the titles, registration numbers, location of the publications, types of documents, and analysis of the total of 30 archive documents presented in this article, which has been prepared using the data collection method. In addition, the study aims to guide researchers who plan to study the collectivization policies of the Soviet Union in the geography of Kazakhstan.

Giriş

Rusya'da 1917'de gerekleşen Ekim İhtilali'nden sonra Kazakistan, Sovyet yönetimi hakimiyetine girmiştir. Stalin'in iktidara gelmesiyle yeni uygulamalar yürürlüğe konulmuştur. Stalin döneminde uygulanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarının ana amacı ağır sanayinin geliştirilmesi, tarım makineleri, elektrik sanayisi, otomotiv gibi yeni alanlara açılmak ve bu alanlarda ilerleme kaydetmek olmuştur. 1928 yılında başlatılan Birinci Beş Yıllık Plan kapsamında en büyük değişim tarım alanında olmuştur. Sovyet yönetimi, 1929'da tarımı geliştirmek amacıyla tarım işletmelerinin yeniden yapılandırılmasının planlandığı kolektifleştirme politikasını bařlatmıřtır¹.

Kolektifleştirme politikası, bireysel köylü işletmelerinin büyük tarım işletmeleri altında birleştirilmesinin yanı sıra toplu halde kolektif işletmelerin kurulmasını kapsamaktadır. *Kolhoz*² ve *sovhoz*³ olarak adlandırılan iki farklı işletme sistemi oluşturulmuştur. Aralarındaki en büyük fark kolhozlarda köylüler bir araya getirdikleri kendi mlklерini ekip biçerken, sovhozdaki köylüler devlete bağlı işçilerdir. Nitekim Kazakistan'da çok sayıda kolhoz ve sovhoz kurulsa da mallarını ve hayvanlarını teslim etmek istemeyen kişiiler, *kulak-bay*⁴ olarak addedilmiş ve baskıya maruz kalmışlardır. Bu da kulak tehdidi politikasından, kulakların bir sınıf olarak ortadan kaldırılması politikasına geçiş demektir⁵.

Kolektifleştirmenin hedefleri, tarımsal üretim artırılması için kk ve verimsiz bireysel çiftliklerin büyük kamu çiftliklerine dönüştürülmesi ve sanayileşmeyi sağlayarak endüstriyel üretim büyümesini mümkün kılmak olmuştur. Bu doğrultuda ekonominin modernleşme projesi olan kolektifleştirme politikası, Kazak halkının geleneksel yaşam biçiminde değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Kazakistan'da kolektifleştirme hareketini izleyen ekonomik ok ve ardından gelen kıtlık olayının sonucunda milyonlarca insan hayatını kaybetmiřtir⁶.

Sovyetler Birliği'nin Kazakistan'da gerçekleştirdiği kolektifleştirme politikaları kayıt altına almış ve bu belgelerin bir kısmını Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi ve Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Merkez Arşivi'nde muhafaza edilmiştir. Bu çalışmada söz edilen arşivlerde yakın dönemde araştırmacıların erişimine açılan belgelerin bir kısmı kronolojik olarak verilmiştir.

- 1 Yasemin Gürsoy, "Kolektifleştirme Srcinde Toplum Tarıma Teşvik Etme Aracı olarak Afış", *Sosyal Bilimler İlettişim ve Medya*, ed. Nüket Elpeze Ergeç-Muzaffer Sümbül, Ankara 2018, s. 2.
- 2 *Kolhoz*, *Kollektivnoye hozyaystvo* kelimelerinin kısaltılmış halidir. SSCB'de tarım sektöründe kolektif tarımla uğraşan birliklerdir. Kolhoz sisteminde, toprağın mülkiyeti devlete ait olmakla beraber sembolik bir rakamla köylülere kiraya verilir.
- 3 *Sovhoz*, *Sovetskoye hozyaystvo* kelimelerinin kısaltılmış halidir. Devlet mülkiyetindeki tarım işletmesidir.
- 4 SSCB'de büyük çiftlik sahiplerine, zengin köylüye verilen addır.
- 5 *Qazaqstan Tarixi (Kne Zamannan Bđiņge Deyin)*, ed. A. Pirmanov, Atamura, Almatı 2010, s. 263-264.
- 6 Martha Brill Olcott, "The Collectivization Drive in Kazakhstan", *The Russian Review*, XL/2 (1981), s. 122.

Yöntem

Veri toplama yöntemi kullanılarak hazırlanan bu çalışmada Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden 15 adet, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Merkezi Arşivi'nden 15 adet toplamda 30 arşiv belgesinin başlığı, kayıt numarası, yayımlandığı yer, belge türü ve tahlili hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi, 14 Ocak 1994 tarihli 1502 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararnamesi ve 25 Mart 1994 tarihli 298 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Kararı ile Almatı şehrinde Kazakistan Cumhuriyeti Yakın Tarih Merkezi Devlet Arşivi temelinde kurulmuştur. Arşiv, 1974 yılında inşa edilmiş olup 8 arşiv deposu ve 1 hizmet binasına sahiptir⁷.

Arşivde, Kazak Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin (ÖSSC) oluşumu, zorunlu kolektifleştirme politikaları, siyasi baskı tarihi, bölgenin sanayileşmesi, baskı altındaki halkların sürgünü, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Kazakistan'ın siyaseti hakkında belgeler bulunmaktadır. Ayrıca arşivde Kazak ÖSSC'nin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin, Kazak ÖSSC *Komsomol*⁸ Merkez Komitesi'nin faaliyetleri hakkında belgelerde bulunmaktadır⁹.

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde Bulunan Belgeler

Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Kazkraykom¹⁰ Sekreteryasının Kararı "Bayların kamulaştırılmasına ilişkin kararnameyi inceleme komisyonu hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 1827a, Sayfa: 153.

Yayımlanan Yer: Kızııl-Orda

Tarih: 25 Şubat 1928

Belge Türü: Veri yok

7 *Arkhiva Prezidenta Respubliki Kazakhstan: Putevoditel'*, ed. B. A. Dzhaparova, Arkhiv Prezidenta RK, Almatı 2016, s. 46-47.

8 *Komsomol, Kommunistichesky Soyuz Molodyozhi* kelimelerinin kısaltılmış halidir. Genç Komünistler Birliği anlamına gelmektedir. Rus Komünist Gençlik Birliği adıyla 29 Ekim 1918'de kurulmuştur. Sovyetler Birliği'nde en etkili politik gençlik örgütüdür.

9 K. T. Zhumagulov- B.Ye. Nurpeisova- G.Ye. Sabdenova, *Istoriya i Sovremennaya Organizatsiya Arkhivnogo Dela Kazakhstana: Uchebnoye Posobiye*, Kazak Universiteti, Almatı 2015, s. 46.

10 Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Kazak Bölge Komitesi.

Belgede, Kazak ÖSSC'deki bayların mallarının kamulaştırma hakkında Uraz Janzakoviç Isayev¹¹, Nıgmet Nurmakoviç Nurmakov¹² ve Sadık Junisoviç Safarbekov'dan¹³ oluşan bir komisyonun kurulması hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca belgede, Kazkraykom tarafından komisyona kamulaştırmaya ilişkin bir kararname taslağının hazırlanması için yetkinin verildiğinden söz edilmiştir.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanlığı Kararnamesi “Büyük bayların daimî ikamet yerlerinden yoksun bırakılması ve mülklerine müsadere uygulanması hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 1687, Sayfa: 38-41.

Yayımlanan Yer: Moskova

Tarih: 14 Mart 1928

Belge Türü: Çok Gizli

Belgede, Kazakistan'da SSCB merkezi eyaletlerinde yaşanan devrimci gelişme aşamalarının gerçekleşmediğine değinilmiştir. Bu nedenle Kazakistan'ın ekonomik faaliyetleri, kulakların ve bayların egemenliğine bırakıldığından söz edilmiştir. SSCB coğrafyasında güçlü gruplara ve eski ayrıcalıklı sınıfa mensup kişilerin Sovyet yönetiminin uzlaşmaz düşmanları olduğu belirtilerek mülklerine müsadere uygulanması ve sürgün edilmeleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca belgede müsadereenin kimlere ve hangi yöntemlerle uygulanacağı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Bolşeviklerin Tüm Birlik Komünist Partisi Kazak Bölge Komitesi Bürosu Toplantıları “Büyük Bay iftlikleri, eski ayrıcalıklı gruplar ve mülk sahibi gruplardan üretim araçlarına ve varlıklarına müsadere uygulama yöntemleri hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 1842 b., Sayfa: 101-102.

Yayımlanan Yer: Veri yok

Tarih: 23 Mayıs 1928

Belge Türü: Veri yok

11 U. J. Isayev (1899-1938), 1928-1929 yıllarında SBKP Kazak ÖSSC Bölge Komitesi İkinci Sekreteri olarak görev yapmıştır.

12 N. N. Nurmakov (1895-1937), 1924-1929 yılları arasında Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanlığı yapmıştır.

13 S. J. Safarbekov (1902-1938), 1928-1929 yıllarında SBKP Kazak ÖSSC Akmola ilçe parti komitesi daire başkanı olarak görev yapmıştır.

Toplantı Kazak ÖSSC Birinci Sekreteri Filipp İsayeviç Goloşçekin¹⁴ başkanlığında gerçekleşmiştir. Toplantı tutanağında, müsadere yöntemlerinin belirlenmesi için beş kişiden oluşan bir komisyonun kurulmasından söz edilmiştir. Belgede büyük bayların çiftliklerine, üretim araçlarına ve varlıklarına müsadere uygulama yöntemleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Bolşeviklerin Tüm Birlik Komünist Partisi Kazkraykom Bürosu Toplantısı “Bolşeviklerin Tüm Birlik Komünist Partisi Kazkraykom Bürosu’nun, köy ve şehrinde kulak, karşı-devrimci ve Sovyet karşıtı eylemlerine karşı mücadele konusundaki kararı hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 1842 b., Sayfa: 113-114.

Yayımlanan Yer: Veri yok

Tarih: 24 Mayıs 1928

Belge Türü: Veri yok

Belgede, Kazkraykom Bürosu’nun, köylerde ve şehirlerde kulak, karşı-devrimci ve Sovyet karşıtı eylemlerine karşı mücadele konusunda 5 maddeden oluşan kararları bulunmaktadır. Belgede, *Ob’yedinennoye Gosudarstvennoye Politicheskoye Upravleniye (OGPU)*’nun¹⁵ yukarıda bahsedilen grupları cezalandırma ve ortadan kaldırmak için mücadelenin yöntemi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca belgede, cezalandırılacak kişileri kategorilere ayrılarak hangi tür cezaların uygulanacağı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Bolşeviklerin Tüm Birlik Komünist Partisi Kazak Bölgesel Birliği Sekreteri Goloşçekin’in Stalin’e Hitaben Merkez Komite’ye Telgrafı “Müsadere kararının derhal verilmesi hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 1687, Sayfa: 57.

Yayımlanan Yer: Kızıl-Orda

Tarih: 21 Haziran 1928

Belge Türü: Çok Gizli

Telgraf, Kazak ÖSSC Birinci Sekreteri F. Goloşçekin imzasıyla SBKP Merkez Komitesi’ne gönderilmiştir. Belgede, N. N. Nurmakov’un Kazkraykom’a müsadere

14 F. İ. Goloşçekin (1876-1941), 1925-1933 yılları arasında SBKP Kazak ÖSSC Bölge Komitesi Birinci Sekreteri olarak görev yapmıştır.

15 Rusçası: Объединенное Государственное Политическое Управление (ОГПУ), Ob’yedinennoye Gosudarstvennoye Politicheskoye Upravleniye (OGPU), 1923-1934 yılları arasında faaliyet yürüten Sovyetler Birliği’nin gizli polis teşkilatıdır.

hakkında bilgiler verdiğinden söz edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda SBKP Merkez İcra Komitesi'nin kararları ile Merkez Komitesi ve Bölge Komitesi'nin müsadere konusundaki kararları arasında görüş ayrıldığının olduğundan söz edilmiştir. Belgede, bayların büyük bir hayvan satışı olduğu için müsadereye geç kalınacağından dolayı derhal bir kararname çıkarılması hakkında bilgilere yer verilmiştir. Goloşçekin, konun aciliyetinden söz ederek kararnamenin Kazkraykom tarafından yayınlanmasını talep etmiştir. Ayrıca belgeye göre, tahliye ve müsadere tâbi olan çiftlik sayısı, 800.000 ile sınırlandırılmıştır.

SBKP Merkez Komitesi Kararnamesi “Çiftliklere müsadere uygulanması ve en büyük bayların sınır dışı edilmesi hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 2067, Sayfa: 1-5.

Yayımlanan Yer: Moskova/Kızıl-Orda

Tarih: 9 Ağustos 1928

Belge Türü: Çok Gizli

Belgede, Politbüro¹⁶ Komisyonu'nun en büyük bayları müsadere ve sınır dışı edilmesi hakkında 10 maddeden oluşan yönerge hakkında bilgilere yer verilmiştir. Belgede Politbüro'nun köyün Sovyetleştirilmesi engelleyen en büyük bayların zımnı kaydının yapılması, müsadereye tâbi çiftliklerin sayısı, ilçe temsilcilerin oluşumu, bayların sınır dışı edilme yöntemleri ve pamuk yetiştirilen bölgelerde toprak reformu gibi konularda Kazkraykom'a talimatların verildiğinden bahsedilmektedir.

SBKP Kazkraykom Bürosu'nun Kararnamesi “Müsadereye aktif olarak karşı çıkan baylar ile mücadelele yönelik tedbirler hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 1687, Sayfa: 25-26.

Yayımlanan Yer: Veri yok

Tarih: 12 Eylül 1928

Belge Türü: Veri yok

Belgede, müsadereye aktif olarak kaşı çıkan baylar ile mücadele hakkında 5 maddeden oluşan yönergeye yer verilmiştir. Müsadereye karşı çıkan baylara, Kazak eylemcilerine ve Sovyet karşıtı aydınlara karşı cezai yaptırımlar uygulanması hakkında yöntem ve önerilerden söz edilmektedir. Ayrıca Bölge Komiserlerine karşı saldırıları engellemek amacıyla hazırlık yapılması hakkında bilgiler de yer almaktadır.

16 Bolşeviklerin Tüm Birlik Komünist Partisi Merkez Komitesi Siyasi Bürosu.

SBKP Kazkraykom Bürosu'nun Toplantı Tutanakları "Kazak nüfusunun yerleşimi hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 2388a, Sayfa: 215-216.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 12 Mart 1929

Belge Türü: Gizli

Toplantı Goloşçekin başkanlığında gerçekleşmiştir. Belgede, Goloşçekin'in Tarım Halk Komiserliği'nden bölgelerdeki göçebeler, yerleşik çiftlik sayısı, yerleşim merkezlerindeki nüfus oranı ve ekonomik özellikleri hakkında rapor hazırlanması hakkında bilgiler mevcuttur. Hazırlanan raporun Bölge Komitesi'ne bildirilmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca Kazak ÖSSC İstatistik Departmanı'ndan Kazakistan'ın bazı bölgelerinde yerleşim yerleri hakkında araştırma ve anket çalışması yaparak Kazkraykom'a bildirilmesinden söz edilmiştir.

Bolşeviklerin Tüm Birlik Komünist Partisi Bölgesel Komitesi Sekreterliği Toplantıları "Kulak ve bayların mülkiyetleriyle kütlese göçlerine ilişkin bölgelerin raporu hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 2397, Sayfa: 160.

Yayımlanan Yer: Veri yok

Tarih: 17 Ekim 1929

Belge Türü: Veri yok

Toplantı, Semyon Timofeeviç Golyudov¹⁷ başkanlığında gerçekleşmiştir. Toplantı tutanağında, cezalandırılan bay ailelerinin, yeniden yerleşimi hakkında 3 maddeden oluşan raporuna yer verilmiştir. Belgede tahıl alımları ve vergi ödemeleri ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmeyen ve keyfi olarak göç eden baylara karşı cezai yaptırımların uygulanması hakkında bilgiler içermektedir.

Troyka'nın¹⁸ Kazakistan'daki Kulak Çiftliklerinin Yeniden Yerleştirilmesine İlişkin Bölgesel Komite Toplantıları- 1 No'lu Protokol

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 2926, Sayfa: 4.

Yayımlanan Yer: Veri yok

17 S. T. Golyudov (1896-1937), 1929-1933 yılları arasında SBKP Kazak Bölge Komitesi Organizasyon ve Dağıtım Daire Başkanlığı yapmıştır.

18 Troyka, SSCB'de İçişleri Halk Komiserliği'nden üç kişiden oluşan mahkeme dışı (yargısız) ceza organıdır.

Tarih: 23 Ocak 1930

Belge Türü: Çok Gizli

Belgede, İzmukhan Mukasheviç Kuramysov'un¹⁹ başkanlığında gerçekleşen toplantıda Troyka'nın kulak çiftliklerinin Kazakistan'a yeniden yerleştirilmesi hakkındaki kararlarından söz edilmiştir. Tahliye edilenlerin sayısı, hangi bölgelere yerleştirileceği ve yöntemi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Aral Bölgesindeki Kulakların ve Bayların Çiftliklerinin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Tedbirlerin Uygulanmasına İlişkin Komisyon Toplantıları- 3 No'lu Protokol

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 2926, Sayfa: 6.

Yayımlanan Yer: Veri yok

Tarih: 30 Ocak 1930

Belge Türü: Çok Gizli

Belgede, Kuramysov'un başkanlığında gerçekleşen toplantıda kulakları ve bayları bir sınıf olarak ortadan kaldırılmasına yönelik 5 maddeden oluşan yönergeden söz edilmiştir. Belgede, Kara-Kalpak Bölge Komitesi'nin, Aral bölgesinde kolektif çiftliklerin kurulması, kulakların ve bayların bir sınıf olarak ortadan tasfiye edilmesi için bir komisyonun oluşturulması ve tasfiye işlemlerinin yöntemi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

SBKP Kazkraykom Bürosu Toplantıları Tutanağı "Kolektifleştirme ve ulusal ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerdeki kulaklara karşı mücadele hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 2926, Sayfa: 191.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 5 Mart 1930

Belge Türü: Veri yok

Belgede, Sovyet düzeninde sürekli olmayan kolektifleştirme alanlarında kulak sayısında sınırlama getirilmesi ve yurtdışına hayvanları kaçıрма faaliyetlerini engellemek amacıyla önlemlerin alınması hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca belgede Bölgesel Komite Bürosu'nun kooperatif ve hayvancılık faaliyetleri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

19 İ. M. Kuramysov (1896-1938), 1925-1934 yılları arasında SBKP Kazak Bölge Komitesi İkinci Sekreteri olarak görev yapmıştır.

Bolşeviklerin Tüm Birlik Komünist Partisi Kazkraykom Komisyonu'nun 12 No'lu Tutanakları "Kulakları ve Bayları bir sınıf olarak ortadan kaldırmaya yönelik tedbirlerin uygulanması hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 2926, Sayfa: 30.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 6 Mart 1930

Belge Türü: Veri yok

Belgede, kulakların ve bayların Kazakistan içinde yeniden yerleşimi için ayrılan fonlar/bütçeler hakkında bilgiler içermektedir. Ayrıca belgede Pavlodar, Karakalpakistan, Kızıl-Orda bölgelerindeki kulakların ve bayların tasfiyeleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

SBKP Kazkraykom Bürosu'nun Toplantı Tutanağı "Köylerdeki durum hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 2927, Sayfa: 40.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 12 Nisan 1930

Belge Türü: Gizli

Goloşekin başkanlığında gerçekleşen toplantıda tahıl ekimleri işlerinin hazırlıkları ve kolektifleştirme sürecinde bayların köyde gerginlik yarattığı ve bazı köylerde siyasi düzenin bozulmasına sebep olduğundan söz edilmiştir. Bölge Komiteleri, yoksul ve orta köylüleri bayların etkisinden kurtarmak ve provokasyonlarına karşı dayanışmanın sağlanmasından söz edilmiştir. Dayanışmayı sağlayacak 14 kişilik bir temsilci heyetin köylere gönderilmesi hakkında bilgiler içermektedir.

SBKP Kazkraykom Bürosu'nun Toplantı Tutanağı "Kazak ÖSSC kırsal bölgelerinde örgütlenme ve çalışmaları hakkında" (Bkz. Ek-1)

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 141, Envanter No: 1, Dosya: 5734, Sayfa: 1-8.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 24 Nisan 1933

Belge Türü: Gizli

Belgede, Kazak ÖSS Komünist Parti teşkilatının kolektifleştirme çalışmaları hakkındaki bilgilerine yer verilmiştir. Goloşekin döneminde sosyalist hayvancılığın gelişmesinde,

göçebe ve yarı göçebe çiftliklerin kolektifleştirilmesi politikasında planlanan seviyeye çıkmamasından söz edilmiştir. Ayrıca belgede Halk Komiserleri Konseyi'nin raporlarına göre Kazakistan'da çiftlik sayısında büyük bir düşüş olduğunu ve bazı bölgelerde göçün ve ölüm oranının arttığından söz edilmiştir.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Merkez Arşivi

Kazakistan Cumhuriyeti Merkez Devlet Arşivi, Kazakistan tarihindeki ilk devlet arşivi olan Merkezi Bölge Arşivi, 1 Eylül 1921'de Orenburg şehrinde kurulmuştur. Merkez Arşiv, 1929'da eski adı Verni olan Almatı şehrine taşınmıştır. Arşiv, 1957'de tek bir Merkezi Devlet Arşivi altında birleştirilmiştir ve 1992'de Kazakistan Cumhuriyeti Merkezi Devlet Arşivi olarak yeniden adlandırılmıştır.²⁰

Kazakistan Cumhuriyeti Merkez Devlet Arşivi, yaklaşık 1,5 milyon belge ile ülkedeki Sovyet dönemi hakkında bilgilerin bulunduğu en büyük arşivdir. Arşivde, Kazak halkının siyasi, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında belgeler bulunmaktadır. Ayrıca Sovyet dönemine ait Kazakistan'ın eğitim, din ve demografik yapısı hakkında bilgiler içeren belgeler de bulunmaktadır.²¹

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Merkez Arşivi'nde Bulunan Belgeler

Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi'nin Kararnamesi “Köy, kışlaklar, kırsal ve yerleşim bölgelerinde el konulan mülklerden ekmek ve canlı hayvanların Kamu Karşılıklı Yardımlaşma Komitesine ve Koşçı Birliklerine²² devredilmesi hakkında” (Bkz. Ek-2)

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 30, Envanter No: 1, Dosya: 813, Sayfa: 60-61.

Yayımlanan Yer: Kızıl-Orda

Tarih: 20 Mart 1928

Belge Türü: Veri yok

Kararname, Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkan Yardımcısı Alexander Moyseeviç tarafından çıkartılmıştır. Kararname 9 maddeden oluşmaktadır. Kararnamede mahkeme kararına göre el konulan mülklerin, hayvanların ve tahıl ürünlerinin köy ve kırsal yerleşim yerine nakledilmesinden söz edilmiştir. Ayrıca belgede el konulan tahıl ürünlerinin

20 Zhumagulov- Nurpeisova- Sabdenova, *a.g.e.*, s. 47.

21 Zhumagulov- Nurpeisova- Sabdenova, *a.g.e.*, s. 48-50.

22 Koşçı Birliği, Türkistan ulusal cumhuriyetlerinde emekçi köylülüğün kitlesel örgüttür. Türkistan Komünist Partisi 5. Kongresi'nin kararıyla daha önce var olan Yoksullar Komitelerinin geliştirilmesiyle kurulmuştur. Detaylı bilgi için bk. M. Kh. Davlet-Yusupov, *Soyuz Koshchi i Yego Rol' v Ukreplenii Sovetskoy Vlasti v Turkestane (1919-1924)*, Gosudarstvennoye İzdatel'stvo Uzbekskoy SSR, Taşkent 1956.

%25'inin Koşçı Birliği'ne, geri kalanının ise kooperatif tahıl tedarik kurumlara aktarılması hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Kararnamesi “27 Ağustos 1928 tarihli Kazakistan ÖSSC Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi kararnamesi ile tahliyeye tabi kişilerin tahliye alanlarının belirlenmesi hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-30, Envanter No: 1, Dosya: 813, Sayfa: 115.

Yayımlanan Yer: Kızıl-Orda

Tarih: 30 Ağustos 1928

Belge Türü: Veri yok

Toplantı, Nurmakov başkanlığında gerçekleşmiştir. Kararnameye göre 27 Ağustos 1928 tarihli Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi'nin kararına dayanarak çiftliklere el konulan büyük bayların ve yarı feodal beylerin tahliyesi kararlaştırılmıştır. Belgede, Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi, tahliyeye tâbi olan bölgeleri açıklamıştır.

Kazak ÖSSC Tam Yetkili OGPU Temsilcisinin Kazak ÖSSC Merkez Yürütme Komitesi Başkanı'na Mektubu “Devlet sınırını ihlal eden bay çiftliklerinin besi hayvanlarının tutuklanması ve gümrük makamlarına teslim edilmesi hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-5, Envanter No: 20, Dosya: 87, Sayfa: 137.

Yayımlanan Yer: Kızıl-Orda

Tarih: 6 Eylül 1928

Belge Türü: Acil/Gizli

Belgede, OGPU Sınır Muhafızları Ana Müdürlüğü'nün Gümrük Kanunu ve Hudut Tüzüğü'ne göre hayvanlarını sınırdan kaçırarak köylülere ve mallarını devlete vermek istemeyip yoksullara dağıtan baylara karşı cezai yaptırımların uygulanacağı hakkındadır.

Kazak ÖSSC Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi Kararnamesi “En büyük ve yarı feodal bayların mülklerine el konulmasına ve tahliyesine karşı koymanın cezai sorumluluğu hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-5, Envanter No: 21, Dosya: 15, Sayfa: 1.

Yayımlanan Yer: Kızıl-Orda

Tarih: 13 Eylül 1928

Belge Türü: Veri yok

Kararname, Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Nurmakov ile Kazak ÖSSC Merkez Yürütme Komite Başkanı Eltay Yernazarov tarafından çıkartılmıştır. Kararnamede, müsadere ve tahliye kararlarına uyulmaması, her türlü direniş gösterilmesi ve direnişin örgütlenmesini sağlayan bayların mülklerine el konularak sürgün edilmesi gibi yaptırımların uygulanmasından söz edilmiştir. Ayrıca belgede, suçlu olan kulaklara destek veren diğer kişilerin de aynı cezai yaptırımlara tâbi tutulacağı belirtilmiştir.

Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı'ndan Kırgız ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi'ne Telgraf "Kırgız ÖSSC'ye göç eden büyük bay çiftliklerine el konulması kampanyasına yardım sağlanması hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-135, Envanter No: 1, Dosya: 1, Sayfa: 53.

Yayımlanan Yer: Kızı1-Orda

Tarih: 20 Eylül 1928

Belge Türü: Veri yok

Telgraf, Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Nurmakov tarafından Kırgız ÖSSC Halk Komiserler Konseyi'ne gönderilmiştir. Telgrafta Talas bölgesindeki Kırgız ÖSSC'ye bağlı yerel makamların sınır bölgesinde Kazak baylarına karşı uygulanan el konma işlemine müdahale edildiğinden söz edilmiştir. Bu konuda Kazak ÖSSC bölge komitelerine yardımcı olmaları istenmiştir.

Kazakistan'daki Tüm İlçe Yönetim Kurullarına Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı'nın Telgrafı "Yerel yönetimlerin temsilcilerinin halk arasında hoşnutsuzluğa neden olan eylemlerinin sonlandırılması hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-135, Envanter No: 1, Dosya: 1, Sayfa: 106.

Yayımlanan Yer: Kızı1-Orda

Tarih: 24 Eylül 1928

Belge Türü: Veri yok

Telgraf, Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Nurmakov tarafından tüm ilçe yönetim kurullarına gönderilmiştir. Nurmakov, telgrafta bölgeye gönderilen memurların, köylünün en iyi atlarını, hayvanlarını ve kısraklarını haksız bir şekilde aldığını söylemiştir. Bu durumdan yerel halkın özellikle yoksul köylülerin rahatsız olduğundan söz edilmiştir.

Ayrıca telgrafta el konulan hayvanların korunması ve amaca uygun kullanılması için kararlı önlemlerin alması hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Sibirya Bölgesel Yürütme Komitesi Başkanlığı'nın Kararnamesi "Kazak nüfusunun bölge topraklarına göçünün önlenmesi hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-135, Envanter No: 1, Dosya: 1, Sayfa: 13-14.

Yayımlanan Yer: Novosibirsk

Tarih: 3 Ekim 1928

Belge Türü: Çok Gizli

Sibirya Bölge İcra Komitesi Başkanı Robert Indrikoviç Eyhe imzası ile yayımlanmıştır. Belgede, Kazak yöneticilerin büyük bayların çiftliklerine, üretim araçlarına ve mülklerine el koyarak onları Sibirya'nın muhtelif bölgelerine düzensiz bir şekilde gönderdiğinden söz edilmiştir. Belgede, plansız yapılan göçlerin durdurulması için sınır bölge komitelerine talimat verildiğinden söz edilmiştir.

Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi'nin Kararnamesi "Devlet kollektif çiftlik inşaatı hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: 247, Envanter No: 1, Dosya: 168, Sayfa: 13-17.

Yayımlanan Yer: Kızıl-Orda

Tarih: 8 Ocak 1929

Belge Türü: Veri yok

Kararname Nurmakov tarafından çıkartılmıştır. Belgede Halk Komiserliği Konseyi, Kazak Bölgesel Kolektif Çiftliği Birliği'nin 1928/29 yıllarındaki toplu çiftlik inşaatı raporunda bazı eksikliklerden söz edilmektedir. 6 maddeden oluşan bu rapor, tarım aletlerinin, makinenin ve traktörlerin yetersizliği hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca belgede eksikliklerin giderilmesi için çözüm önerileri de sunulmuştur.

SSCB Halk Komiserleri Konseyi'nin Kararnamesi "Kazakistan'ın ekonomik yapısına yönelik tedbirleri hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-1179, Envanter No: 1, Dosya: 1, Sayfa: 5.

Yayımlanan Yer: Moskova

Tarih: 26 Şubat 1930

Belge Türü: Veri yok

Kararname, SSCB Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Aleksey İvanoviç Rukov²³ imzasıyla çıkartılmıştır. Kararname 4 maddeden oluşmaktadır. Beş Yıllık Plan sırasında kolhozların ve sovhozların inşası ve kulakların yeniden yerleşimi için ücretsiz arazi tahsisi hakkında bilgiler içermektedir. Ayrıca belgede, göçebe ve yarı göçebe nüfusun kolektifleştirmeye teşvik edilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanmasından söz edilmiştir.

Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi'nin Kararnamesi "Kulak-bay çiftliklerinin sınır bölgelerinden Çin'e yasa dışı göçüyle mücadeleyle yönelik tedbirleri hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-30, Envanter No: 7, Dosya: 46, Sayfa: 35.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 3 Nisan 1930

Belge Türü: Çok Gizli

Kararname, Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı U. J. İsayev'in imzasıyla yayımlanmıştır. Kulak-bay çiftliklerinin Kazakistan'ın sınır bölgelerinden Çin'e yasadışı göçünü önlemek için Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi'nin 2 maddeden oluşan kararnamesi yayımlamıştır. Kararnamede, sınır hattında belirlenen uzaklıkta tahliye işleminin gerçekleşmesi için ilçe yönetim kurullarına yetkinin verildiği açıklanmıştır.

Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi'nin Kararnamesi "Sürgündeki kulak ailelerinin geçici ve kalıcı olarak yeniden yerleştirilmesini kolaylaştıracak tedbirler hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-30, Envanter No: 7, Dosya: 45, Sayfa: 58-59.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 26 Nisan 1930

Belge Türü: Veri yok

Kararname, Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı U. İsayev imzasıyla yayımlanmıştır. 8 maddeden oluşan kararnamede, kulak ve bay ailelerinin mülksüzleştirilmesiyle ilgili olarak sınır dışı edilen ailelerin yeniden yerleşimi, düzenlenmesi, takip edilmesi ve fonların sağlanması hakkında bilgiler içermektedir. Ayrıca belgede, Kızıl-Orda ve Akmola ilçe yönetim kurullarını görevlendirmek ve konuyla ilgili komisyonların oluşturulmasından söz edilmiştir.

23 A. İ. Rukov (1881-1938), 1924-1930 yılları arasında SSCB Halk Komiserleri Konseyi İkinci Başkanı olarak görev yapmıştır.

Kazak ÖSSC’de Kulak-Bay Çiftliklerinin Tahliyesi Konusunda Komisyon’un Toplantı Tutanaqları “Özellikle pamuk mahallelerinde kulak-bay çiftliklerinin sayısını belirlemeye yönelik önlemlerin uygulanmasına yönelik çalışma planı hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-30, Envanter No: 7, Dosya: 104, Sayfa: 2.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 14 Nisan 1931

Belge Türü: Gizli

Toplantı, Kazak ÖSSC Halk Komiserler Konseyi Başkan yardımcısı Uzakbay Dzhildirbayevič Kulumbetov başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Toplantı tutanağı 6 maddeden oluşmaktadır. Belgede, pamuk bölgeleri de dahil olmak üzere Kazak ÖSSC genelinde tasfiyeye tâbi olan kulak-bay çiftliklerinin kayıt ve tespit işlemlerinin belirtilen süre içinde tamamlanmasından söz edilmiştir. Ayrıca tespit işlemi bittikten sonra sorunların çözümü için komisyonların oluşturulması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Kulak ve Bay Bölge Komisyonu’nun Toplantı Tutanağı “Kulakların ve bayların yeniden yerleşimi hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-30, Envanter No: 7, Dosya: 104, Sayfa: 3.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 14 Mayıs 1931

Belge Türü: Veri yok

Toplantıya İsayev, Rogozin ve Avilov katılmıştır. Toplantı tutanağı 7 ana madde ve 6 temel veri maddesinden oluşmaktadır. Belgede, tahliye edilen bayların sayıları, oranları ve tahliye edilen ilçe sayısı verilmektedir. Temel veri bölümünde ise tahliye sürecinde maliyet, konut yapımı, güvenlik gibi konular hakkında bilgiler içermektedir.

Kazak ÖSSC Tam Yetkili OGPU’nun Göçmen İle İlgili Raporu “Çin’den geri dönen göçmenler hakkında”

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-30, Envanter No: 7, Dosya: 158, Sayfa: 98.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 10 Şubat 1932

Belge Türü: Gizli

Rapor, Kazak ÖSSC Sınır Muhafız Daire Başkanı Fedor Grigoryeviç Radin²⁴ tarafından Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkan Yardımcısı Isidor Borisoviç Maymin'e²⁵ sunulmuştur. Belgede, son zamanlarda Çin'in Dzharkent Sınır Müfrezesi bölgesinden geri dönen göçmen akınının arttığından söz edilmiştir. Bu göçler sonucunda bölgede salgın hastalıklarda ciddi bir artış olmuştur. Bundan dolayı salgın hastalıkların artışını engellemek için sınırların kapatılması istenmiştir. Ayrıca belgede, daha önce gelen göçmenlerin barınma ve erzak sıkıntısının giderilmesi için yardım yapılması hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Orenburg Bölge Komitesi'nin Raporu "Kazak göçbeleri hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-30, Envanter No: 7, Dosya: 153, Sayfa: 65.

Yayımlanan Yer: Orenburg/Alma-Ata

Tarih: 26 Mart 1932

Belge Türü: Çok Gizli

Belgede, Kazakistan'dan Orenburg şehrinin 6 ilçesinden Orta Volga bölgesine göç eden hane sayısı ve kişi sayıları verilmiştir. Belgede, düzensiz göç sonucunda salgın hastalıkların ve buna bağlı olarak ölüm oranının yükseldiğinden söz edilmiştir. Ayrıca, Kazaklara iř, yemek ve barınma olanaklarının sağlanması zorlaştığından göçlerin durdurulmasını istenmiştir.

Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi'nin Kararnamesi "Kırgızistan bölgelerinde biriken Kazak göçbelerinin transferinin organizasyonu için fon tahsisi hakkında"

Kayıt Numarası: Arşiv Fonu: R-30, Envanter No: 7, Dosya: 178, Sayfa: 6.

Yayımlanan Yer: Alma-Ata

Tarih: 17 Ocak 1933

Belge Türü: Veri yok

Kararname, Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Yardımcısı Kulumbetov tarafından çıkartılmıştır. Belgede, Kırgızistan'da biriken Kazak-göçmenlerin Alma-Ata ve Güney Kazakistan bölgelerinin en yakın kısımlarına acil transferinin organize edilerek Halk Komiserleri Konseyi'nin yedek fonundan yardım yapılmasından söz edilmiştir.

24 F. G. Radin (1897-1948), 1930-1935 yılları arasında Kazakistan'da SBKP Tam Yetkili OGPU'sunun Sınır Muhafız Daire Başkanlığını yapmıştır.

25 I. B. Maymin (1897-1938), Ekim 1931'den Nisan 1933'e kadar Devlet Planlama Komisyonu Başkanı ve Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi Başkan Yardımcısı olarak görev yapmıştır.

Sonuç

Sovyetler Birliği'nin Kazakistan'da kolektifleştirme siyaseti, oldukça sıkıntılı geçmiştir. Özellikle Sovyet yönetimi Kazakistan topraklarında hakimiyet kazanınca tarım alanını kolektif çiftliklere dönüştürmek için farklı yollara başvurmuştur. En dikkat çekici olanları hiç kuşkusuz; göçebe ve yarı göçebe Kazak halkını zorla yerleşik hayata geçirilmesi, kolektifleştirmeye karşı olan varlıklı insanların “*kulak*” ilan edilerek mallarına el konulması ve onların muhtelif bölgelere sürgüne gönderilmesidir. Bu bağlamda kolektifleştirme, modern tarihin en tartışmalı konularından biri olarak değerlendirilmektedir.

SSCB döneminde kolektifleştirme uygulamaları kayıt altına alınmıştır. Bu belgelerin birçoğu günümüzde Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi ve Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Merkez Arşivi'nde bulunmaktadır. Nitekim bahsi geçen arşivlerde Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in talimatıyla araştırmacılardan oluşan komisyonlar kurulmuştur. Bu komisyonların çalışmaları hala devam etmektedir. Yakın zamanda araştırmacıların erişimine açılan bu belgeler konunun uzmanları açısından büyük öneme sahiptir. Komisyonlarda bulunan araştırmacılara da danışılarak arşiv belgeleri tespit edilmiş ve çalışmamızda 30 adedi kronolojik olarak verilmiştir. Bahsedilen arşivlerin envanterine kayıtlı belgeler gözden geçirildiğinde bu sayının artması muhtemeldir. Bu çalışma ile Türkoloji alanında yapılacak araştırmalarda belgelerin tanımlanması ve bilgi yönetiminin sağlanması hususlarında yol gösterilmesi amaçlanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

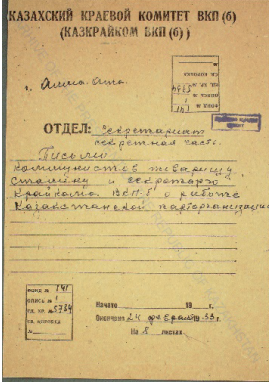
- Arkhiva Prezidenta Respubliki Kazakhstan: Putevoditel'*, ed. B. A. Dzhaparova, Arkhiv Prezidenta RK, Almatı 2016.
- Davlet-Yusupov, M. Kh., *Soyuz Koshchi i Yego Rol' v Ukreplenii Sovetskoy Vlasti v Turkestane (1919-1924)*, Gosudarstvennoye İzdatel'stvo Uzbekskoy SSR, Taşkent 1956.
- Gürsoy, Yasemin, “Kolektifleştirme Sürecinde Toplum Tarım Teşvik Etme Aracı Olarak Afiş”, *Sosyal Bilimler İletişim ve Medya*, ed. Nüket Elpeze Ergeç- Muzaffer Sümbül, Ankara 2018, s. 1-13.
- Olcott, Martha Brill, “The Collectivization Drive in Kazakhstan”, *The Russian Review*, XL/2 (1981), 122-142.

Qazaqstan Tarixi (Köne Zamannan Büginge Deyin), ed. A. Pirmanov, Atamura, Almatı 2010.

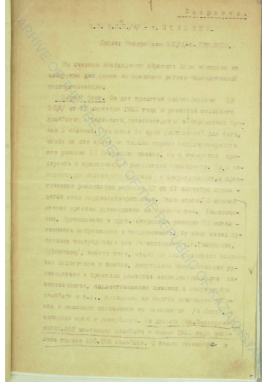
Zhumagulov, K. T.- B.Ye. Nurpeisova- G.Ye. Sabdenova, *Istoriya i Sovremennaya Organizatsiya Arkhivnogo Dela Kazakhstana: Uchebnoye Posobiye*, Kazak Universiteti, Almatı 2015.

EKLER

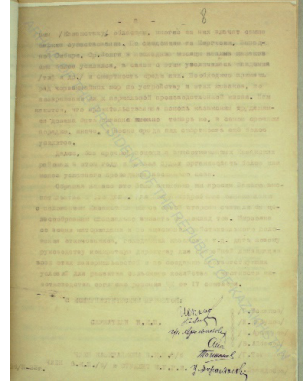
Ek-1: Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi, SBKP Kazkraykom Bürosu'nun Toplantı Tutanağı “Kazak ÖSSC kırsal bölgelerinde örgütlenme ve çalışmaları hakkında”

Resim 1: Kapak Sayfası

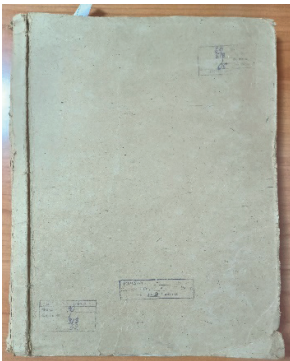

Resim 2: Belgenin 1. Sayfası

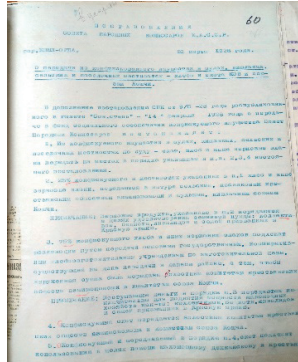

Resim 3: Belgenin 8. Sayfası

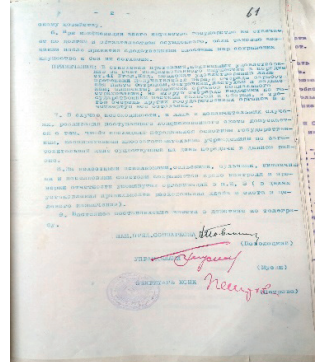
Ek-2: Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Merkez Arşivi, Kazak ÖSSC Halk Komiserleri Konseyi'nin Kararnamesi “Köy, kışlaklar, kırsal ve yerleşim bölgelerinde el konulan mülklerden ekmek ve canlı hayvanların Kamu Karşılıklı Yardımlaşma Komitesine ve Koşçi Birliklerine devredilmesi hakkında”

Resim 4: Kapak Sayfası

Resim 5: Belgenin 60. Sayfası

Resim 6: Belgenin 61. Sayfası

